pilkšvai rudo priemolio užpildas. Jame duobės Š ir R pakraščiuose išsiskyrė iki 22 cm pločio ir 13 cm storio tamsiai rudos spalvos su organika permaišyto priemolio su smulkiais angliukais sluoksnis, kuriame rasta pora lipdytos keramikos lygiu paviršiumi šukių (2:1–2 pav.). Duobės dugnas atsidengė 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Ant jo pastebėta pavienių smulkių anglių fragmentų. Duobės paskirtis nenustatyta.

Visi archeologiniai papuošalai (apyrankės išplatintais galais, lankinės segės fragmentas) buvo rasti nedideliame plote papėdės gyvenvietės ŠV dalyje. Tokio pobūdžio radiniai ir jų koncentracija nėra būdinga gyvenvietei. Todėl manoma, kad šiame aukštumos pakraštyje yra buvęs VIII–XI a. kuršių kapinynas, kurio riboms ir chronologijai patikslinti būtini nauji archeologiniai tyrimai. Spėjamas kapinynas nepatenka į piliakalnio su gyvenviete teritorijos tvarkymo darbų zoną.

Papėdės gyvenvietė datuojama I tūkst. II pusė – XIII a. Tyrimų medžiaga (radiniai, brėžinių originalai) saugomi KM.

The settlement at the foot of Kartena Hillfort

In 2013, the field evaluation, begun in 2012, of the Kartena Hillfort settlement site (Kretinga District, W Lithuania) continued with the survey of 492 m^2 and the excavation of 6 m^2. It was determined that the cultural layer at the investigated location had been destroyed through ploughing and melioration. Only structures set into the clay sterile soil had survived. Of these, 2 postholes, 1 fire site, and 1 pit with no determined purpose and filled with small and medium-sized (up to 22 x 15 x 10 cm) stones were excavated. The fire site was a 92 x 77 cm, the pit a 110 x 76 cm oval, both 30 cm deep. Clay daub, hand built pottery, and burnt bones were found in the former, sherds of hand built pottery in the latter (Fig. 2:1–2). The first posthole was 31–33 cm in diameter, 24 cm deep, flat bottomed, and bowl-shaped, the second 18–19 cm in diameter, 30 cm deep, and bowl shaped. Sherds of hand built pottery were found in the former (Fig. 2:3), small pieces of clay daub in the latter.

A survey on the NW edge of the settlement's territory revealed fragments of a crossbow brooch and bracelets with thickened terminals, finds characteristic of 8th–9th-century Curonian cemeteries (Fig. 1). The hillfort settlement dates to the second half of the 1st millennium – 13th century.

Antanas Kavaliauskas

Moškėnų piliakalnis ir papėdės gyvenvietė

Moškėnų (Laukupėnų) piliakalnis (Rokiškio r.) įrengtas atskiroje masyvioje kalvoje Laukupės kairiajame krante (1 pav.). Aikštelė pailga PR–ŠV kryptimi, 50x38 m dydžio, buvusi apjuosta pylimu, geriausiai išlikusiu V pusėje. Piliakalnį šlaituose juosė 2 griovių – pylimų žiedai. Šlaitai statūs, 20–30 m aukščio. Piliakalnio aikštelė apardyta ją ariant bei Š krašte pastačius trianguliacijos bokštą. Įrengiant kelią P šlaite nuardyti pylimai. Aikštelė dirvonuoja, apaugusi krūmais, šlaitai – mišriu mišku. Visose piliakalnio pašlaitėse 5 ha plote yra papėdės gyvenvietė, kurioje rastas molinis verpstukas, brūkšniuotos ir grublėtos keramikos, šlako, gyvulių kaulų (*LPA*, V., 2005, t. II, p. 346–349). Piliakalnio aikštelė tyrinėta 1909 ir 1911 m. (vadovas L. Kšivickis). Iš viso ištirti 860 m^2, daugiausia aikštelės pakraščiuose. Pagal tyrimų

1 pav. Moškėnų piliakalnis iš PR. V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 1. Moškėnai (Laukupėnai) Hillfort as seen from the SE.

duomenis piliakalnis mažiausiai kartą rekonstruotas. Jo pirminė ovali aikštelė buvo vos 32x20 m dydžio, apjuosta 1 m gylio, 6 m pločio grioviu, vėliau ji išplėsta užlyginant griovį. Aikštelės pakraščiuose aptikti netaisyklingi akmenų grindiniai, sudėti per du kartus. Čia kultūrinis sluoksnis buvo iki 1 m storio. Jame rasti 472 įvairūs dirbiniai, surinkta nemažai lipdytos keramikos, gyvulių kaulų, molio tinko. Piliakalnis datuojamas I tūkst. pr. Kr. pabaiga – I tūkst.

2013 m. Moškėnų (Laukupėnų) piliakalnyje ir papėdės gyvenvietėje atlikti žvalgomieji ir detalieji tyrimai planuojamų žemės judinimo darbų vietose, pritaikant piliakalnį turizmui ir visuomenės poreikiams. Tyrimų užsakovas – UAB „Rokiškio apdaila“. Tyrinėtos būsimos automobilių stovėjimo aikštelės, informacinių rodyklių, akmeninio užtvaro vietos PR piliakalnio pašlaitėje, atokvėpio aikštelių vietose PR piliakalnio šlaite, terasuoto tako ir laiptų į piliakalnį vietoje ties gynybiniais grioviais ir pylimais ir būsimos laužavietės vietos piliakalnio aikštelėje. Iš viso ištirtas bendras 239,75 m^2 (2 pav.).

Piliakalnio PR pašlaitėje, saugomoje papėdės gyvenvietės teritorijoje, būsimos automobilių stovėjimo aikštelės vietoje ištirtos 7 perkasos (1–7), kurių bendras plotas – 143 m^2. Perkasose 1, 3, 4, 6, 7 bei iš dalies perkasoje 5 po 30–40 cm storio velėna ir povelėniniu sluoksniu aptiktas neintensyvus kultūrinis sluoksnis, siekęs iki 20 cm (kai kur iki 30 cm storio), su lipdyta grublėta, lygiasiene, apžiesta keramika, šlaku, molio tinko fragmentais, verpstukais, neidentifikuotais geležinių dirbinių fragmentais. Kultūrinio sluoksnio viršutinė dalis apardyta arimų, o kai kuriose vietose jis nuartas visiškai. Perkasoje 2 ir didžiojoje perkasos 5 dalyje nei kultūrinio sluoksnio, nei archeologiškai vertingų radinių neaptikta, čia kultūrinis

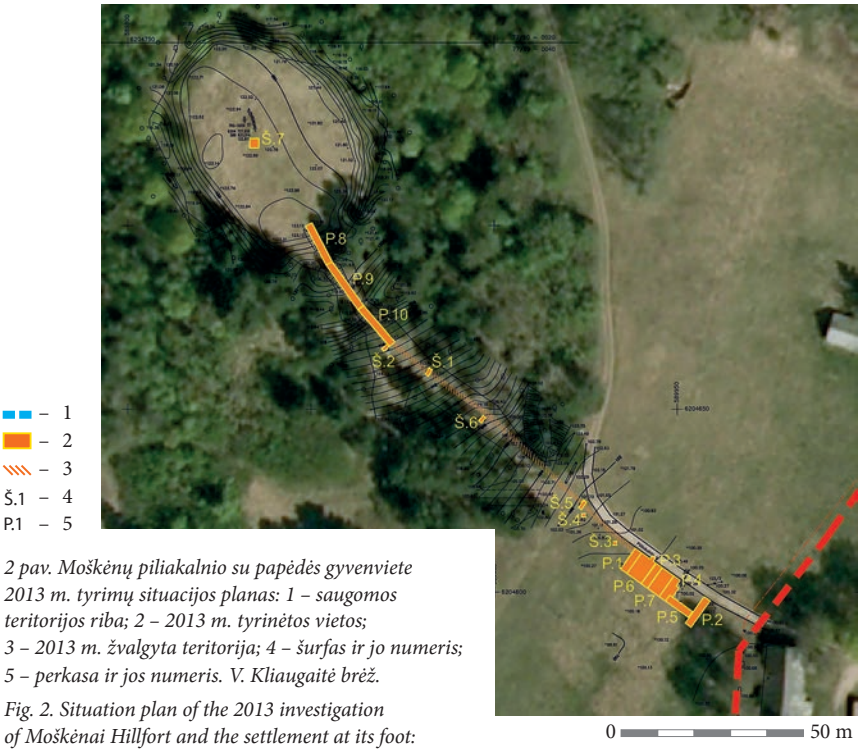

2 pav. Moškėnų piliakalnio su papėdės gyvenviete 2013 m. tyrimų situacijos planas: 1 – saugomos teritorijos riba; 2 – 2013 m. tyrinėtos vietos; 3 – 2013 m. žvalgyta teritorija; 4 – šurfas ir jo numeris; 5 – perkasa ir jos numeris. V. Kliaugaitė brėž.

Fig. 2. Situation plan of the 2013 investigation of Moškėnai Hillfort and the settlement at its foot: 1 – boundary of the protected territory; 2 – area excavated in 2013; 3 – area surveyed in 2013; 4 – test pits and their numbers; 5 – trenches with their numbers.

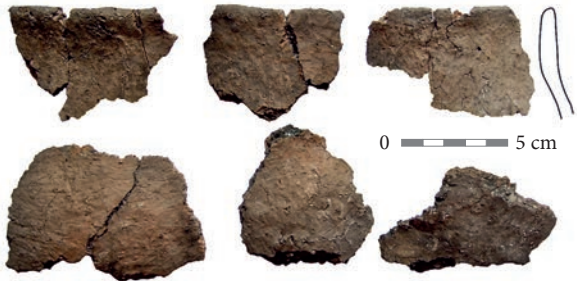

3 pav. Puodo brūkšniuotu paviršiumi šukės iš piliakalnio pirmojo pylimo. J. Januševičiūtės nuotr.

Fig. 3. Sherds of a pot with brushed surfaces from the hillfort's first bank.

sluoksnis greičiausiai nesusiformavęs arba visiškai suardytas ilgalaikio žemės arimo metu.

Informacinių rodyklių vietoje ištirti du 1x1 m dydžio šurfai (3–4). Šurfe 3 aptikti apardyto kultūrinio sluoksnio likučiai su jam būdingais radiniais – grublėta keramika, šlaku, verpstuku. Šurfe 4 po armeniu fiksuotas apie 30 cm storio šviesiai pilkos žemės sluoksnis su gausia grublėta keramika. Akmenų užtvaro vietoje iškastas 2,5x1 m dydžio šurfas 5, jame, taip pat kaip ir šurfe 4, fiksuotas šviesiai pilkos žemės sluoksnis su grublėtosios, lygiasienės, gnaibytos keramikos, geležies šlako fragmentais.

Piliakalnio šlaite iškasti trys 2x1 m dydžio šurfai tako į piliakalnį bei suoliukų atokvėpio aikštelių vietoje (1, 2 ir 6). Tik šurfo 1 povelėniniame sluoksnyje aptiktos 2 nedidelės lipdy-

tos keramikos šukės, 2 geležies šlako gabaliukai ir keletas gyvulių kaulų fragmentų. Šurfuose 2 ir 6 kultūrinio sluoksnio ir radinių neaptikta.

Ties piliakalnio gynybiniais grioviais ir pylimais ištirtos 3 perkasos (9–10), padarytas šių gynybinių įtvirtinimų liekanų pjūvis. Čia bendras ištirtas plotas yra 80 m^2. Pirmojo pylimo, buvusio arčiausiai aikštelės, išlikusios dalies aukštis siekė iki 1,2 m, jis piltas iš smėlio, žvyro bei juodos žemės – kultūrinio sluoksnio, kurioje aptikta brūkšniuotos keramikos bei gyvulių kaulų (3 pav.). Pirmas griovys yra iki 2,1 m gylio nuo esamo žemės paviršiaus (4 pav.), antras – iki 1,3 m gylio nuo esamo žemės paviršiaus (5 pav.). Griovių užpilduose surinkta brūkšniuotosios, lygiasienės, gnaibytosios bei grublėtos keramikos, geležies šlako, verpstukas. Pirmojo griovio dugne aptiktas įmovinis ietigalis (6 pav.). Antras ir trečias pylimai tirtame plote neišlikę. Šioje vietoje jie nustumdyti įrengiant taką į piliakalnio aikštelę, jų žemes suverčiant į griovius.

Piliakalnio aikštelėje ištirtas vienas 2,5x 2,5 m dydžio šurfas 7. Jame aptiktas permaišytas kultūrinis sluoksnis su šlako, lipdytos keramikos fragmentais bei XX a. datuojamais radiniais, sietinais su piliakalnio lankymu bei naudojimu (stiklinių butelių šukėmis, jų kamšteliais, geležiniais kuolais, lietomis vinimis ir panašiai).

Įrengiamo terasuoto tako vietoje piliakalnio šlaite ir pašlaitėje vykdyti žvalgymai vizualiai ir su metalo detektoriumi. Iš viso iššvalgyta apie 87 m ilgio ir 1,2 m pločio atkarpa, kurios bendras plotas – apie 103 m^2. Takų įrengimo darbų metu žemė judinta iki 5–15 cm gylio – nuimta velėna, po kuria fiksuotas rusvas povelėninis sluoksnis. Archeologiškai vertingo sluoksnio, struktūrų ir radinių šiame gylyje neaptikta.

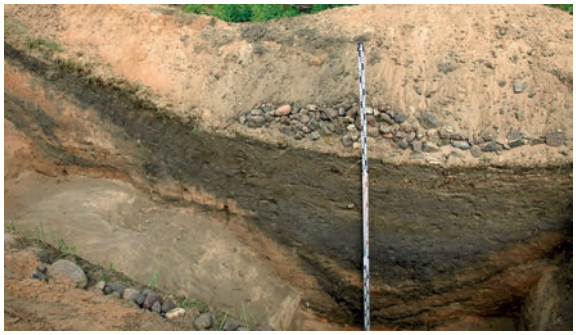

4 pav. Piliakalnio pirmojo gynybinio griovio pjūvis perkasos 8 ŠR sienelėje. V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 4. Cross-section of the hillfort's first defensive ditch in the NE wall of trench 8.

5 pav. Piliakalnio antrojo gynybinio griovio pjūvis perkasos 9 ŠR sienelėje. V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 5. Cross-section of the hillfort's second defensive ditch in the NE wall of trench 9.

6 pav. Piliakalnio pirmojo gynybinio griovio dugne rastas įmovinis ietigalis. V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 6. The socketed spearhead found on the bottom of the hillfort's first defensive ditch.

2013 m. tyrimų duomenimis, Moškėnų (Laukupėnų) piliakalnis pagal pylimo liekanose aptiktą brūkšniuotąją keramiką, patekusią į pylimą iš piliakalnio aikštelės kultūrinio sluoksnio, datuojamas I tūkst. pr. Kr. pabaiga – I tūkst. pradžia. Grublėtoji, lygiasienė ir gnaibyta keramika, surinkta papėdės gyvenvietės

kultūriniame sluoksnyje, rodo, kad jis susiformavo I tūkst. viduryje – pabaigoje. Aptikta nors ir negausi apžiesta keramika rodo, kad piliakalnio papėdėje gyventa ir II tūkst. pradžioje. I tūkst. II puse – II tūkst. pradžia datuojamas ir iki mūsų dienų išlikusios piliakalnio gynybinės sistemos įrengimas. Radiniai perduoti RKM.

Moškėnai Hillfort and the settlement at its foot

In 2013, at Moškėnai (Laukupėnai) Hillfort (Fig. 1) and the settlement at its foot (Rokiškis District, E Lithuania) a field evaluation and excavation were conducted at planned earthwork sites in adapting the hillfort to tourism and the public. A total of 239.75 m^2 were excavated and about 103 m^2 surveyed (Fig. 2). A cultural layer up to 20–30 cm thick and containing sparse finds including hand built pottery with rough, smooth, and pinched surfaces, partly thrown pottery, iron slag, fragments of clay daub, spindle whorls, and unidentified metal artefacts, was discovered on the hillfort's SE scarp. A cross-section of the remains of the hillfort's defensive ditches and banks was made. The surviving part of the first bank, which is closest to the enclosure, is up to 1.2 m high. It was created from sand, gravel, and black soil, the last being a cultural layer containing brushed pottery and animal bones (Fig. 3). The first ditch was up to 2.1 m deep from the present-day ground's surface (Fig. 4), the second up to 1.3 m deep (Fig. 5). The ditches' fill contained pottery with rough, brushed, and pinched surfaces, iron slag, a spindle whorl, and a socketed spearhead (Fig. 6). The second and third banks had not survived at this location. Based on the finds, the hillfort dates to the late 1st millennium BC – early 2nd millennium AD.

Albinas Kuncevičius,
Renaldas Augustinavičius,
Rimvydas Laužikas,
Ramūnas Šmigelskas

Baluošos piliakalnis

Baluošos piliakalnis (Švenčionių r.) įrengtas kalvoje, Baluošų ežero PV kranto pusiasalyje. Piliakalnį iš ŠV ir V pusių skalauja ežeras. Iš kitų pusių piliakalnį supa gili griova. Aikštelė ovali, pailga, išsitęsusi ŠR–PV kryptimis, 70x 42 m dydžio. Piliakalnį visu šlaitu (išskyrus nuo ežero pusės) juosia 3 grioviai ir 2 pylimai, supilti šlaite. Iki šiol buvo manoma, kad piliakalnis datuotinas vėlyvuoju geležies amžiumi. Tačiau 2012 m. atlikus piliakalnio žvalgymus metalo detektoriumi, buvo suabejota šiuo datavimu ir iškelta hipotezė, kad piliakalnis galimai datuojamas tik ankstyvaisiais laikais (*ATL 2012 metais,* V., 2013, p. 130–131). Kadangi žvalgymų metu neaptiktas nė vienas metalinis dirbinys, jis galimai datuojamas vėlyvuoju geležies amžiumi.

2013 m. piliakalnio ŠR aikštelės pakraštyje buvo ištirta 2x5 m dydžio perkasa, iš viso 10 m^2 plotas. Perkasoje fiksuotas 30–60 cm storio kultūrinis sluoksnis. Didžiąją aptiktų radinių dalį sudaro lipdytinė brūkšniuota ir lygiu paviršiumi keramika. Rastas vienas vertikaliųjų audimo staklių pasvaras ir dar du pasvarų fragmentai (1 pav.). Iš metalinių dirbinių rasta vos pora nedidelių peilio fragmentų. Perkasoje rastus anglies fragmentus datavus laboratorijoje C^{14} AMS būdu, nurodomas IV–II a. pr. Kr. Sprendžiant ir pagal 2012 m. žvalgymų duomenis, piliakalnis gali būti datuojamas ir pirmaisiais amžiais po Kr. Bet kuriuo atveju tenka konstatuoti faktą, kad Baluošos piliakalnį tenka datuoti Brūkšniuotos keramikos kultūros lai-